

ACC. NR. 167

Landskap: SKÅNE Upptecknat av: C. O. Hultberg
Härad: Skotts Adress: _____
Socken: St. Hammar Berättat av: _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör

Mårtens. ö Äldermansgille

1-3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

St. Hammar (Upptecknat av C. O. Stult-

Bergfallstuber) Äldermansgille & Mästen
i St. Hammar

Äldermansgille hörs på församlingens tid vid Mästen för
samtliga hemmansägare inom kommunen.

Äldermannen var den hemmansägare som för året
förvaldade byns räkenskaper och ansvarade utgifter-
och inkomststat. Hela byns tillhörande kassabok, kon-
tantes, handlingar, kortor, m. m. förvarades i byns låda,
sitt jämte beslutet träskinn ^{föred} ett stort hängsl.

"Byslåda" var benämningen på detta kassabok, och förvarades
af äldermannen. En gång och året reviderades dessa räk-
skaper och översämdes till den nye äldermannen, och det
var vid detta tillfälle ^{för} ~~aldermannen~~ skulle göra gille.

Om han var skickad utfrändade han ett samling-
brev, så lydande: "Byns manna samling hos mig den 10
November kl. 3 em för att granska årets räkenskaper, man-
underskrift." Samlingsbrevet lämnades till grannen, som
sände det vidare till sin grann o. s. v. tills alla hade
tagit del af det samma. Utfrändades af samlingsbrev
sändes en gillesbjudare, ett bud, som skickades från
gärd till gärd med uventlig inbjudan. Redan flera
dagar innan gillet skulle gå af stapeln, staklads,
bakades och byggdes det värre, allt under hus-
modrens ledning. Hela huset fejes och pyntades,
alla bonader och överdrag togs upp från bostorna
och hängdes eller lades på sina respective platser.

Dagen är iure, och manna samling. Vid
ankomsten tecknas ^{de} med bröd, kaffe och brännvin "gök".

Slutligen bänker de församlade omkring stora bordet
i stugan, och sedan lämpiporna tänts öppnas "Byslåda"
af äldermannen, som önskar de närvarande väl-
komma och uppläser utgifter- och inkomststat, som god-
kännes. Skolläraren för merendels protokollat i en
liten bok, som till synes varit med i många år.

Val af äldermann förkannos ej, emott denna förtroende-
post jämlerskivert övergörs till grannen. Rätt så viktiga

frågor kunnas förligga till behandling, t. ex. lagning af
 leyvägarne, inhägnande af betesmarker, men alla ären-
 den behandlas i all sällna och sällan förekommer någon
 opposition. När stämman afslutats, handlingarna ned-
 läggs i beplåda och denna blivande lärl, öfverlämnas nyckeln
 till den nye äldermannen. På bordet framställs variet
 vatten, rom och socker, och under ständigt pratande och
 rökaude, lagor man sig en toddy. Kl. 8. kommer hus-
 moderen och hennes stab och dukas långbordet med
 bland annat smör o bröd, lutjords- o stikt gäs. Gästerna
 hålla till gods med en glänsande aptil, som upphjälps
 med ett par "aptilors" och hembryggt öl. En gammal
 sed som nu försvunnit, var att då måltiden var slut
 fram sattes en tallrik och på denna offerade var och en
 af gästerna en slant varieraude mellan 10 o 25 öre.
 Denna insamlade summa fördelades till mellan
 uppsättarna, dessa vor alltid hantverkarne inom socknen,
 som vor anseende nörova för att bistå med hjälp
 af servering o. d. Efter måltiden tändes piporna och man
 slår sig ned i kammaren, där man dricker kaffe. Vid mid-
 natten följer den nye äldermannen hem med "beplåda" och
 hos honom tecknas man ånyo med "gök" och i flesta fall
 öfven med "donadre" (pukost).

Äldermannsgillets andra dag var det egentliga måltids-
 gillet. Till detta var hela "gilleslaget" inbjudet. Gäs-
 terna gäster med familjer samt släkt och vännor utom-
 lands. Så många menn, som fanns att tillgå i baring-
 längan, fick en antilar för att bereda plats. Trots att
 likt föregående dag var en dignod bordet af alla "gä-
 stas kokor", såsom tommaströkar och mörten. Måltids-
 men är ius och nu ^{hos} vid huset förmidda. I
 dag var det smörgåsbord, och där serverades inte gässen,
 "rullspulsa" och den hantvrykta osten, både med och
 utan kummin. Nu bjödas kringfolken först och sedan
 skiflades man till att gå till bords till stöcken ätts,
 då en eller två stora spottkålar framställes som

afslutning på det hela. Måltiden räckte i regel 3 a 4 timmar
och sedan kaffe äter serverats och druckits började man
tänka på hemfärden. Man tog farväl ^{med} ~~med~~: "Tack för idag
och kom och se om oss igen."

Tredje dagen var alla hantverkare och dagverksarbetare
inbjudna till måltidsfika.

O. S.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Fästets den 19 Nov 1923.

~~Otto Kullberg~~